

Циганенко О.І., Першегуба Я.В., Склярова Н.А., Оксамитна Л.Ф.
Національний університет фізичного виховання і спорту України

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОХОРОНИ ПРИРОДИ В ГАЛУЗІ СПОРТУ І ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Метою роботи було визначення основних положень методології та організації наукових досліджень з охорони природи в галузі спорту і фізичної культури. Відповідно до поставленої мети було проведено системне дослідження наукової та науково – методичної літератури. На його основі проаналізована методологія та організація наукових досліджень з охорони природи та визначені шляхи та положення їх використання в галузі спорту та фізичної культури. При проведенні досліджень використані методи теоретичного аналізу наукової літератури: узагальнення, синтез, формалізація, абстрагування. Проведений аналіз наукової та науково – методичної літератури показав, що розробка методології та організації наукових досліджень з охорони природи в галузі спорту та фізичної культури є актуальною і своєчасною. Були зроблені висновки, що методологія та організація наукових досліджень з охорони природи в галузі спорту та фізичної культури повинна включати як загальні так і спеціальні методи досліджень для оцінки та експертизи спортивних і фізкультурно – оздоровчих комплексів, їх зелених зон, спортивних парків. В організаційному плані, при створенні наукових колективів для наукових досліджень з проблеми охорони природи в спортивно – фізкультурній галузі, повинні використовуватися сучасні підходи до їх формування та вибору лідера наукового колективу: відбір на конкурсній основі, урахування компетенцій як загальних так і спеціальних, знань, навичок, вмінь, норм моральності, положень демократичності та принциповості. Підготовку фахівців, які б володіли питаннями методології і організації наукових досліджень з природоохоронної діяльності в галузі спорту і фізичної культури можна проводити у рамках магістратури 017 «Фізична культура і спорт» спеціалізація «Екологія фізичної культури і спорту» за напрямком спеціалізації «Природоохоронне інспектування у галузі спорту і фізичної культури» з проектуванням магістерських програм на основі сучасного інноваційного підходу – планування компетенцій спеціалістів.

Ключові слова: методологія, організація, наука, охорона природи, спорт.

Циганенко О.И., Першегуба Я.В., Склярова Н.А., Оксамитна Л.Ф. Методология и организация научных исследований по охране природы в отрасли спорта и физической культуры.

Целью работы было определение основных положений методологии и организации научных исследований по охране природы в отрасли спорта и физической культуры. В соответствии с поставленной целью было проведено системное исследование научной и научно – методической литературы. На его основе проанализирована методология и организация научных исследований по охране природы и определены пути и положения их применения в отрасли спорта и физической культуры. При проведении исследований использованы методы теоретического анализа научной литературы: обобщение, синтез, формализация, абстрагирование. Проведенный анализ научной и научно – методической литературы показал, что разработка методологии и организации научных исследований по охране природы в отрасли спорта и физической культуры является актуальной и своевременной. Были сделаны выводы, что методология и организация научных исследований по охране природы должна включать как общие, так и специальные методы исследований для оценки и экспертизы спортивных и физкультурно – оздоровительных комплексов, их зеленых зон, спортивных парков. В организационном плане, при создании научных коллективов для научных исследований по проблеме охраны природы в спортивно – физкультурной отрасли, должны использоваться современные подходы к их формированию и избранию лидера научного коллектива: отбора на конкурсной основе, учет компетенций как общих, так и специальных знаний, навыков, умений, норм моральности, положений демократичности и принципиальности. Подготовку специалистов, которые бы владели вопросами методологии и организации научных исследований по природоохоронной деятельности в отрасли спорта и физической культуры можно проводить в рамках магистратуры 017 «Физическая культура и спорт» специализация «Экология физической культуры и спорта» по направлению специализации «Природоохранное инспектирование в отрасли спорта и физической культуры» с проектированием магистерских программ на основе современного инновационного подхода – планирование компетенций специалистов.

Ключевые слова: методология, организация, наука, охрана природы, спорт.

Tsyganenko O., Persheguba Ya., Sklyarova N., Oksamytnaya L. Methodology and organization of scientific research on nature protection in the industry of sports and physical culture.

The aim of the work was to determine the guidelines and the methodology of research on nature protection in the industry of sports and physical culture. In accordance with the purpose of the system was carried out a study of scientific and scientific - methodical literature. On the basis of analyzed the methodology and organization of scientific research on the protection of nature and the ways of their use and position in the industry of sports and physical culture. In conducting research used the methods of theoretical analysis of the scientific literature: synthesis, synthesis, formalization, abstraction. The analysis of scientific and scientific - methodical literature has shown that the development of methodologies and research organization for the protection of nature in the industry of sports and physical training is relevant and timely. It was concluded that the methodology and organization of scientific research on nature protection should include both general and specific research

methods for the evaluation and examination of physical culture and sports - recreation centers, their green areas, sports park. In organizational terms, to create research groups for research on the protection of nature in the sport - athletic industry should be used modern approaches to their formation and election of the leader of the research team: selection on a competitive basis, taking into account competences, both general and specific knowledge, skills, standards of morality, democracy and integrity provisions. The training of professionals who have owned the methodology and organization of scientific research on the environmental performance in the industry of sport and physical education can be carried out within the framework of the Magistracy 017 "Physical Culture and Sports" specialty "Ecology of Physical Culture and Sports" in the direction of specialization "Environmental inspection in the industry of sports and physical Education" with the design of master's programs on the basis of modern innovative campaign - planning competences specialists.

Keywords: *methodology, organization, science, nature conservation, sport.*

Розробка положень методології та організації наукових досліджень з охорони природи, природоохоронної діяльності знайшли своє відображення в значній кількості видань наукової та науково – методичної літератури, в тому числі і в спеціалізованому аспекті відносно різних галузей промисловості, сільського господарства, комунальної сфери тощо [1, 3-14, 15, 16].

В той же час відсутня розробка положень методології та організації наукових досліджень з охорони природи в галузі спорту та фізичної культури, де основна особливість – наявність значних за площею спортивних і фізкультурно – оздоровчих комплексів, проведення масштабних спортивних та фізкультурних заходів, що може суттєво впливати як на стан живої природи так і основних об'єктів довкілля, таких як атмосферне повітря, вода, ґрунт [12, 13]. Все це робить таку розробку актуальною та своєчасною.

Мета роботи - визначення основних положень методології та організації наукових досліджень з охорони природи в галузі спорту і фізичної культури.

Методи та організація досліджень.

Відповідно до поставленої мети було проведено системне дослідження наукової та науково – методичної літератури. На його основі проаналізована методологія та організація наукових досліджень з охорони природи та визначені шляхи та положення їх використання в галузі спорту та фізичної культури. При проведенні досліджень використані методи теоретичного аналізу літератури: узагальнення, синтез, формалізація, абстрагування [5].

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз наукової та науково – методичної літератури стосовно теоретичних та практичних аспектів методології і організації наукових досліджень природоохоронної спрямованості показав, що методологічною основою їх проведення є вивчення та застосування як загальних так і спеціальних методів досліджень, використання сучасних підходів до організації проведення дослідів як на індивідуальному рівні так і на рівні наукових колективів [3-5, 7, 11, 14].

За даними наукової літератури було визначено, що основними напрямками методології та організації проведення наукових досліджень з охорони природи є польові та лабораторні дослідження. До основних видів польових досліджень відносяться маршрутні та стаціонарні. Основними ж видами лабораторних досліджень є лабораторно – інструментальні [5, 7, 11, 14]. Вказані основні напрямки методології та організації проведення досліджень з охорони природи можуть стати відповідно і основою методології та організації наукових досліджень природоохоронної спрямованості в галузі спорту і фізичної культури.

Проведений аналіз наукової та науково – методичної літератури дозволив встановити, що основними групами методів, які використовуються в наукових дослідженнях з питань природоохоронної діяльності є загальні та спеціальні. До загальних методів, які можуть бути в перспективі використані для вирішення наукових питань з охорони природи в галузі спорту і фізичної культури, можна віднести такі методи як прогнозування та оцінки екологічної ситуації, методи моделювання [3, 5, 7, 11].

Методи прогнозування екологічної ситуації поділяють на: короткострокові, середньострокові та довгострокові прогнози [6, 11]. Основними методами моделювання є методи з використанням моделей: матеріальних та абстрактних копій об'єктів екології, реальних об'єктів природи [6, 17, 20, 21, 24, 27].

Методи оцінки екологічної ситуації при проведенні екологічних досліджень поділяють на два основні напрямки: за змістом досліджень та за напрямком досліджень. Серед методів досліджень за їх змістом визначають такі методи: екологічного обстеження, екологічного експерименту, екологічної експертизи. За напрямком досліджень методи поділяють на такі як вивчення стану навколишнього середовища, вивчення впливу навколишнього середовища на стан екологічних об'єктів (методи експериментальних досліджень, методи натурних спостережень тощо) [3, 7, 11, 14].

Набула поширення і практика використання спеціальних, спеціалізованих за змістом та напрямком методів при проведенні природоохоронних екологічних досліджень. Так спеціальні методи досліджень використовуються при вирішенні спеціальних питань - питань екологічної оцінки та експертизи різних за призначенням об'єктів: споруд різних за призначенням комплексів, зелених насаджень, оцінки стану тваринного світу на певній території [1, 7, 11, 14].

До спеціальних методів оцінки та екологічної експертизи проектів різних за призначенням комплексів та споруд, які можуть бути в перспективі використані для сфери спорту і фізичної культури, відносяться: методи групової експертизи (очні та заочні, індивідуальні та колективні, з оборотнім зв'язком та без нього), метод списку (контрольного), метод картографічного накладання, метод блок – схеми надійності, а також методи історичної аналогії, екстраполяції, сценаріїв, анкетування, «мозкового штурму», метод матриця (визначення причино наслідкових зв'язків між спрямованою дією та параметрами оточуючого середовища і об'єктів, які розташовані на певній території) [1, 3, 7, 14, 26 - 28].

При використанні таких спеціальних методів для природоохоронних досліджень стосовно спортивних та фізкультурно-оздоровчих комплексів рекомендуємо враховувати відомості як про різні компоненти оточуючого середовища, так і про споруди, будівельні матеріали, тепlopостачання, стан забезпечення водою, електроенергією, утилізації відходів.

До спеціальних методів природоохоронної оцінки і експертизи, які можуть бути використані для наукових досліджень з охорони природи стосовно зелених зон спортивних і фізкультурно – оздоровчих комплексів та спортивних парків, можна віднести методи визначення біологічного різноманіття рослин та тварин, стану «здоров'я» рослинності, методи визначення на території, яка обстежується, наявності небезпечних для людини та живої природи біологічних об'єктів: тварин, комах, кліщів, павуків, отруйних рослин, шкідників культурних насаджень, а також небезпечних абіотичних чинників в тому числі і природного походження [3, 7, 11, 14, 18, 19, 22, 23].

Важливе значення для проведення наукових досліджень з охорони природи має проблема формування дієздатного, професійного колективу. Для вирішення цієї проблеми повинні бути визначені загальні положення та принципи організації наукового колективу: врахування компетенцій (загальних та спеціальних), знань, навичок, вмій. Необхідно врахувати сучасні підходи до вибору лідера наукового колективу та до процесу проведення розподілу ролей серед його членів – на конкурсній, відкритій до всебічного обговорення основі. Повинні виконуватися етичні норми, демократичність та принциповість при проведенні науково – дослідної роботи та реалізації на практиці її результатів [2,5].

Підготовку фахівців, які б володіли питаннями методології і організації наукових досліджень проблеми природоохоронної діяльності в галузі спорту і фізичної культури, можна проводити у рамках магістратури 017 «Фізична культура і спорт» спеціалізація «Екологія фізичної культури і спорту» за напрямком спеціалізації «Природоохоронне інспектування у галузі спорту і фізичної культури» з плануванням магістерської програми на основі сучасного інноваційного підходу – формування компетенцій спеціалістів [2, 5, 12, 25].

ВИСНОВКИ

1. Проведений аналіз наукової та науково – методичної літератури показав що розробка методології та організації наукових досліджень з охорони природи в галузі спорту та фізичної культури є актуальною і своєчасною.

2. Методологія та організація наукових досліджень з охорони природи в галузі спорту та фізичної культури повинна включати як загальні так і спеціальні методи досліджень для оцінки та експертизи спортивних і фізкультурно – оздоровчих комплексів, їх зелених зон, спортивних парків.

3. В організаційному плані, при створенні наукових колективів для наукових досліджень з проблеми охорони природи в спортивно - фізкультурній галузі, повинні використовуватися сучасні підходи до їх формування та вибору лідера наукового колективу: відбір на конкурсній основі, врахування компетенцій як загальних так і спеціальних, знань, навичок, вмій, норм моральності, положень демократичності та принциповості.

4. Підготовку фахівців, які б володіли питаннями методології і організації наукових досліджень проблеми природоохоронної діяльності в галузі спорту і фізичної культури можна проводити у рамках магістратури 017 «Фізична культура і спорт» спеціалізація «Екологія фізичної культури і спорту» за напрямком спеціалізації «Природоохоронне інспектування у галузі спорту і фізичної культури» з проектуванням магістерської програми на основі сучасного інноваційного підходу – планування компетенцій спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксютин О.Е. Природоохранная деятельность и экологическая безопасность на предприятиях газовой отрасли / О.Е. Аксютин. – Новосибирск: Изд-во СО РАН, 2007.- 224 с.
2. Боев О.В. Проектирование магистерских программ на основе планирования компетенций специалистов: учебн. – метод. пособ. / Под ред. А.И. Чучалина. – Томск: Изд-во ТПУ, 2007. – 63 с.
3. Дьяконов К.Н. Экологическое проектирование и экспертиза / К.Н. Дьяконов, А.В. Дончева. – М.: Изд-во «Аспект – Пресс», 2005. – 384 с.
4. Конспект лекцій з дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень (екологія, магістратура)» / Укл. Ф.В. Стольберг. – Харків: Вид-во «ХНАМГ», 2010. – 24 с.
5. Методологія та організація наукових досліджень (екологія): підручн. / М.О. Клименко, В.Г. Петрук, М.Б. Мокін, Н.М. Вознюк. – Херсон: Вид-во «Олді плюс», 2012. – 474 с.
6. Моделирование и прогнозирование stanu довкілля / за ред. В.І. Лаврик. – К.: Видавн. центр «Академія», 2010. – 400 с.
7. Методика польового дослідження: навч. посібн. / В.О. Ушкаренко, Р.А. Вожегова, С.П. Голобородько, С.В. Ковихін. – Херсон: Вид. центр «Гринь Д.С.», 2015. – 448 с.
8. Нехорошков В.П. Природоохоронне інспектування: навч. посібн. / В.П. Нехорошков. – Одеса: Вид-во Одеської державної академії холоду, 2011. – 156 с.
9. Організація та виконання кваліфікаційної (дипломної) роботи ОКР «магістр» у вищих навчальних закладах за спеціальністю «Екологія та охорона навколишнього середовища: метод. рекомендації / Відпов. за випуск А.Д. Крамаренко, О.Г. Каптан. – К.: Вид-во «Аграрна освіта», 2010. – 82 с.
10. Тунік Т.М. Природоохоронне інспектування: навч. посібн. / Т.М. Тунік, Т.М. Плисенко. – Кіровоград: Вид-во КНТУ, 2007. – 250 с.
11. Циганенко О.І. Основи екології: навч.- методичн. посібн. до лабораторно – практичних занять / О.І. Циганенко, С.М. Куріло, Н.А. Склярєва, Н.М. Тарасова. – К.: Вид-во «Знання України», 2008. – 51 с.
12. Циганенко О.І. Проблема підготовки фахівців з екології для фізкультурно – спортивної галузі. Шляхи вирішення /

- Цыганенко О.І., Першегуба Я.В., Склярова Н.А., Оксамитна Л.Ф. // Науковий часопис Національного педуніверситету ім. М.П. Драгоманова. – Серія 15. «Науково – педагогічні проблеми фізичної культури»/Фізична культура і спорт. – 2016. - Вип. 3(72)16. – С.152 – 156.
13. Цыганенко О.И. Проблема природоохранного инспектирования спортивных и физкультурно - оздоровительных комплексов, спортивных парков. Пути решения / О.И. Цыганенко, Я.В. Першегуба, Н.А. Склярова, Л.Ф. Оксамитна // Науковий часопис Національного педуніверситету ім. М.П. Драгоманова. - Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури» /Фізична культура і спорт. – 2016. – Вип. 5(72)16. - С.120 - 123.
14. Черп О.М. Экологическая оценка и экологическая экспертиза: монограф. / О.М. Черп, В.Н. Винниченко, М.В. Хотулева, Я.П. Молчанова. – М.: Изд-во «Эколайн», 2000. - 138 с.
15. A. Bugajń M. On the Microbiological Quality of the Outdoor Air in Poznań, Poland / M. Bugajń, A. Knopkiewicz, M. Piotraswska - Pajak // Polish Journ. of Environmental Studies. — 2005. — Vol. 14. — №. 3. — P. 287—293.
16. Berdus M. G. Sports ecological education and ecological sports / M. G. Berdus // Modern Olympic sports for all. - Warsaw, 2002. - P. 236 – 237.
17. Burrows S. M., Butler T., J'ockel P., Tost H., Kerkweg A., P'oschl U., Lawrence M. G. Bacteria in the global atmosphere. — Part 2: Modeling of emissions and transport between different ecosystems // Atmos. Chem. Phys. 2009. - №. 9. - P. 9281—9297.
18. Bowers R. M. Sources of Bacteria in Outdoor Air across Cities in the Midwestern United States / R. M. Bowers, A. P. Sullivan, E. K. Costello // Journ. Appl. Environ. Microbiol., - 2011. - Vol. 77. - №. 18. - P. 6350—6356.
19. Carson W. Tropical Forest Community Ecology / W. Carson. – Pittsburg: Pittsburg Univ. press, 2008 – 536 p.
20. Ecological Modeling. A Common – Sens Approach to Theory and Practice / E. Willian, G. Gold. – Houston: Texas Univ. press, 2008. – 176 p.
21. Ecology: Textbook / V. D. Zherbylo, A. M. Thereshenko. – K.: ISCIS NTUU «KPI», 2008. - 176 p.
22. Enviromental Impaet Assessmnt (EIT) - London. - October. - 2005 – 13 p.
23. Jaenicke P. Abundance of Cellular Material and Proteins in the Atmosphere / P. Jaenicke // Science. — 2005. — Vol. 308. — №. 5718. — P. 73.
24. Gyllman M. An Introduction to Mathematical Models in Ecology and Evolution / M. Gyllman. - K.: The open Univ. UK, 2009 - 169 p.
25. Liberman M. Ecological management / M. Liberman. - Cambridge: Cambridge Univ. press, 2004. - 207 p.
26. Niemela J. Using the ecosystem services approach for better planning and conservation of urban green spaces: a Finland case study / J. Niemela, S.- R. Saarela, T. Sodervan // Biodivers. Conserv. - 2010. - Vol. 19. - P. 3225- 3243.
27. Pastor J. Mathematical Ecology of Populations and Ecosistems / J. Pastor. – Minnesota: Minnesota Univ. press, 2008 – 344 p.
28. Ricotta C. Phytoecology of urban alien floras. / C. Ricotta, F. A. La Sorte, M. L. MckKinney, S. Klotz // Journ. of Ecology. - 2009. — Vol. 97. - №. 6. - P. 1243-1251.